N°. 90.

DE GRONDWET.

VERSCHIJNT
Alle dagen, behalve Zon- en Feestdagen.

PRIJS DER ADVERTENTIEN:
Van één tot zes regels. . . . . f 1.00.
Voor elken regel meer. . . . . » 0.15.
Behalve de 35 cts. zegelgeld.

DONDERDAG 8 SEPTEMBER.

UITGEVERS-DIRECTEUREN:
JOH. NOMAN en ZOON, te 's Gravenhage.

Brieven franco aan het Bureau De Grondwet.
Jan Hendrikstraat, n°. 259.

ABONNEMENTSPRIJS:
Voor 's Gravenhage per 3 maanden . . . . . . f 4.50.
Voor de overige steden des Rijks . . . . » 5.00.

Hoofd-Bureau voor Ned. Oost-Indie:
VAN HAREN NOMAN EN KOLFF, te Batavia.
Prijs franco per Landmail voor Java en buitenbezittingen, per jaar, met vooruitbetaling bij het nemen van het abonnement f 60, Ned. Cour.

BERIGT.

De Uitgevers vestigen de aandacht van den handel in het algemeen en van de lezers dezer Courant in het bijzonder op de rubriek »ADVERTENTIËN« in dit Dagblad geopend.

Overal in ons vaderland in aanzienlijken getale verspreid, beloven advertentiën, in deze Courant tegen zeer billijken prijs geplaatst, door de duizende lezers, aan wie ze onder de oogen komen, de vruchten, welke men van advertentiën verwacht.

Berigten van geboorte, huwelijk en overlijden worden door de Uitgevers, gratis, in DE INDIËR opgenomen.

JOH. NOMAN EN ZOON.

De schrijver van een aan de Redactie der Kerkelijke Courant ingezonden stuk klaagt:

»dat bij de nieuwe Wet is bepaald, dat de kleeding, »bij de openbare eeredienst gebruikelijk, niet langer op »straat zal mogen worden gedragen, zoodat men voor»taan (NB) de predikant niet meer aan zijne kleeding »kennen zal, terwijl toch de pastoor en de kappellaan »zich kunnen blijven kleeden, als zij tot hiertoe hebben »gedaan.«

De Redactie antwoordt, in haar no. van 2 Sept.:

»Het laatste stemmen wij toe: de wet verbiedt den »priester niet zich door het kostuum, dat hij gewoon»lijk draagt, te onderscheiden, als hij daarop zoo bij»zonder gesteld is, maar den predikant door zijn pre»dikkostuum wel. De driekante hoed, de mantel en de »bef zijn bepaald distinctive teekenen van den predi»kant en wel bij de uitoefening der openbare eeredienst. »Is hij gehoorzaam aan de Wet, en wie zal dit niet »zijn? dan onthoudt hij zich voortaan, van die op »den publieken weg te dragen. De vraag van den schrij»ver: of dan de driekante hoed ook niet meer mag »worden gebruikt, beantwoorden wij ontkennend.«

Te regt zegt dan ook *de Fakkel* in haar n°. van 2 Sept.:

»Van de Wet als Wet wachten wij voor de zaak van »het Protestantisme niet het minste nut.«

Voorzeker:

reeds, onder een der Protestanten bijzonder genegen Ministerie, verlies van een door gewoonte bezeten voorregt;

onder een anti-revolutionnair Ministerie handhaving van het regt der gezindheid tegen de geusurpeerde vrijheid in leer en belijdenis van de predikanten;

krenking van den eerbied voor den predikant, die nog in het dragen van den driekanten hoed bij een groot deel der leeken, misschien ook daarin alleen, eenigen steun vindt:

wedervergelding voor de kleingeestigheid jegens de Roomsch Katholijken vroeger bij de uitoefening hunner eeredienst, onlangs bij den tegenstand aan hunne zelfstandige kerkregeling betoond.

De Fakkel betoogt, in het n°. van 2 Sept. »het »nut van de gevoerde discussies over het ontwerp van »Wet, regelende het staatstoezigt op de kerkgenoot»schappen.«

»1°. De zwakheid van de Roomsche partij, ofschoon »versterkt door een dozijn Thorbeckiaansche protestan»ten is nu treffend aan het licht gekomen.«

»2°. Die reeds zwakke partij zal als bij den dag »zwakker moeten worden, daar het verstandige protes»tantisme, de misleidingen en dreigingen moede, haar »bij elke nieuwe verkiezing van deze hare bondgenoo»ten zal berooven.«

»3°. Dat zoowel de wereld als de numerieke kracht »aan onze zijde is.«

Van de 41 stemmen vóór, afgetrokken het aaneengesloten getal stemmen der anti-revolutionnaire partij, als: Groen, Mackay, Elout, van Lijnden, van der Brugghen, van Reede van Oudshoorn en van Asch van Wijck, — en de weifelende stemmen van Akerlaken en van Voorst, behalve nog sommigen die in de Wet zagen een palliatief voor de geslagen wond, wat blijft er over als [illegible]stof voor de sterkte der protestantsche partij?

[illegible]

Als de protestantsche Kiezers *meer en meer* zullen inzien, dat de Wet, met het oog op hetgeen de talrijke adressen bedoelden, eene mystificatie is;

onder het tegenwoordig Ministerie de Bisschoppelijke hierarchie doet bloeijen;

onder een volgend Ministerie de protestantsche kerkgenootschappen aan banden kan leggen;

de algemeene verwachting te leur stelt;

dan zal bij eventuele verkiezingen de liberale of godsdienstige vrijheid eerbiedigende partij gewaardeerd worden en versterking erlangen;

het bewustzijn van ondervonden misleiding eene reactie voortbrengen, die hare regten doet hernemen, de *moraliteit* der stemming en der April-beweging ter sprake komen.

»4°. De dingen zijn bij hun naam genoemd.«

Volkomen waar; — trouwens.

dat nut is aan beide partijen gemeen; alleen godsdienstige vrijheid werd niet regt gekarakteriseerd;

opdat de wet eene mystificatie moest worden, kon de zaak niet altijd bij den regten naam worden genoemd.

»Men wake tegen het veldwinnen van de valsche voor»stelling, dat het verzet van de Nederlandsche Protes»tanten in April 1853, tegen de eigenmagtige herstel»ling van de hierarchie van 1559 door den Paus van »Rome, eene bedekte mijn zou geweest zijn tegen het »vorig Ministerie.«

«Wij beroepen ons tegen die logen, op de geschie»denis van het gebeurde, »op de strekking en den inhoud »der adressen, *op de verrassing* waarmede de adressan»ten zelve de aftreding van het Ministerie vernamen.«

[*de Boekzaal.*]

Juist dit ontbrak nog aan het noemen der dingen bij hun naam. De aftreding van het Ministerie THORBECKE was voor de petitionarissen eene *surprise*, door anderen beraamd en voorbereid; — maar ongezocht en niet bedoeld door de adressanten, *wel* door hunne leiders en voorgangers.

»5°. dat de toenadering der protestantsche partijen »in April tot elkander nu reeds eene werkelijke veree»niging heeft te weeg gebragt.«

B. v. de oprigting van twee *in kleur zeer onderscheiden* Evangelische vereenigingen of maatschappijen tot bekeering der R. Katholijken;

b. v. het oordeel van *de Boekzaal* over eene handeling van *de Synode* der Ned. Hervormde kerk:

»Wij mogen het niet ontveinzen, deze *aanspraak* aan de Schotsche kerk heeft *grooter bekommernis* bij ons »verlevendigd, *dan de Pausselijke Allocutie* zelve.«

»Geene wet tot steviging van het Staatstoezigt op de »kerkgenootschappen kan voorwaar zulk eene ellende »van krachteloosheid en oppervlakkigheid verhelpen.«

Tegenover dat betoog van »het nut der gevoerde dis»cussie voor de protestantsche kerk« kan een ander betoog worden gesteld:

»dat de Protestantsche kerk in Nederland zich niet »kan staande houden *zonder de steun van het Staatsgezag*, »en eene morele meerderheid niet bestaat in een aaneen»gesloten getal stemmen, maar in de kracht der waar»heid.«

De *Nederlander* heeft ons vergast op eenige snuggere opmerkingen van den zoo grappigen Heer V. LENNEP, over de beteekenis van het woord *vrijzinnig*. Wij gelooven, dat het anti-revolutionaire blad volkomen gelijk had, ze onder het oog der natie te brengen, want waarlijk zij zijn der overweging wel waardig. De Steenwijker kiezers vooral kunnen er uit leeren, hoe te regt zij eene finantieele specialiteit door eene »taal-zuiverende« specialiteit vervangen hebben.

»Partijnamen,« heet het, »waren óf zoo ondubbel»zinnig, dat ieder, die de Taal verstond, ook zonder »moeite begreep wat ze beteekenden, óf zij waren van »historischen oorsprong en *even daarom* voor een iege»lijk begrijpelijk.« Onder de eerste kategorie rangschikt de Heer VAN LENNEP o. a. *Aristokraten* en *Slijmgasten*. Wat hij in zijn betoog door *de Taal* verstaat erkennen wij niet te weten; maar zoo hij de Nederduitsche bedoelt, dan zijn wij zoo vrij van te gelooven, dat men die volmaakt kan verstaan, zonder nog de beteekenis van het vreemde woord *Aristokraten* te vatten; terwijl *Slijmgast*, hoe goed die naam ook nog *heden ten dage* sommige individuen karakteriseert, als aanduiding eener partij nog al tamelijk vaag is. Maar zoo naauw moet men het bij »eene grap« niet nemen! Het is ons ook meer te doen om hetgeen de geestige redacteur van Holland verder te vertellen heeft. *Vrijzinnig* is, volgens hem, Hoogduitsch en derhalve (*even daarom* durven wij op het voorbeeld van Mijnheer VAN LENNEP niet zeggen, want dat klinkt dunkt ons ook nog al *Hoogduitsch* en loopt gevaar van door een taalzuiverend vraagteeken te worden genoteerd) en *derhalve* dan, niet te dulden. »Had men,« zegt hij, »goed nagedacht, of had men den aard en de »kracht onzer beteekenisvolle taal beter gekend, men »had zich wel gewacht dat woord *vrijzinnig* ooit tot »leus te kiezen. Immers het verdient opmerking, dat »zoo het woord *vrij*, op zich zelf staande *liber* beduidt, »en dus eene gunstige beteekenis heeft, het in zijne »zamenstellingen, BIJNA ZONDER UITZONDERING, eene »ongunstige beteekenis verkrijgt en aan *licentia* doet »denken.« Tot staving van dit beweeren voert de Heer VAN LENNEP vervolgens de woorden *vrijgeesten* en *vrijdenkers*, *vrijstad*, *vrijscharen* en *vrijmannen* aan.

Wat zegt men er van? *bijna zonder uitzondering!* Was deze bewering niet [illegible], mijnheer VAN LENNEP, gebrevetteerd taalzuiveraar van de Tweede Kamer der Staten-Generaal?

Waar zijn eensklaps woorden gebleven als: *vrijgeleide*, *vrijmoedig*, *vrijwillig*, *vrijmetselaar*, *vrijbrief*, *vrijdom*, *vrijdag* en zoo vele anderen? Of zijn deze reeds in de laatste dagen uit »de Taal« weggeruimd?

Wij achten de »grappige« opmerking vrij vreemd in een man, »*die dagelijks medewerkt tot uitbreiding van den roem onzer letterkunde.*« Maar het belooft veel voor de toekomst.

Wat zullen wij van dit jaar een grappige kronijk in de »*Holland*« hebben!

Bovenal verwacht men er in, een purgerend artikel over stijl en taal der wet op de Kerkgenootschappen, en een zeker vers, à la *Kladderadatsch* door den heer V. LENNEP, op zeker art. der wet, te midden van de ernstigste discussiën tusschen »de vrienden« in een der zittingen van de Kamer geïmproviseerd.

Hoe jammer aan den anderen kant, dat het Leidsch Professorraat reeds vergeven is!

Nederlanderachtigheden.

De *Nederlander* van 7 September zegt, »dat het in »1797 vooral aan den invloed van de *anti-revolution»naire* Protestanten te danken geweest is, zoo de revo»lutie, die elders met ongodisterij in verband was, hier »ook in hare meest betreurenswaardige afwijkingen, »doorgaans nog eene godsdienstige, eene christelijke »tint had«.

Het is indedaad belagchelijk te zien, hoe de »vrienden« alles aan zich toeschrijven of aan hunne stellingen, zelfs vóór dat zij nog geboren waren, lang vóórdat het anti-revolutionarismus was uitgevonden.

Althans wij zouden gaarne eenig *bewijs* zien bijgebragt voor de hier vermelde prouesses der Groeniaansche cohorte.

»Hieronymus van Alphen zal wel onder de anti»revolutionnairen worden geteld.« *Nederl. of* 7 Sept.

Alweder zij gevraagd: wáárom? — [illegible] voor uw vermoeden. — Of is het bij u: alle *verstandige* en *brave* menschen van vroegere [illegible] noemen wij antirevolutionairen en alle de anderen revolutionairen; — en zoo is 't nog heden: wij, Groenianen, zijn *braaf* en *wijs*, en alle anderen is een hoop dwaas slecht volk, is (om eene uitnemend parlementaire en kiesche uit-

drukking in de Tweede Kamer gebezigd door den Minister Donker Curtius te gebruiken) is *schorremorrie*.

Och! kinderen menschen! hemel u zelven en elkander toch zoo niet op; komt uit de wolken weer terug; en ziet hoe gij de goede geloovige zielen misleidt door uw droomerijen over den voortijd en door uw volslagen onvermogen om iets tot stand te brengen, om iets anders te doen dan om veel te praten, klinkende woorden te uiten, niets te vormen en alles te berispen.

Bedenk dat altijd, onder zoo menige andere vragen, nog deze onbeantwoord blijft: wat is er onder de leiding van den heer Groen tot welzijn van het vaderland tot stand gebragt?

De Nederlander van 7 September beklaagt zich, dat men niet genoeg op zijne *drukfeilen* let.

Het is dan ook waarlijk erg, „zulk *misbruik* te maken van onze woorden."

In plaats echter van alle die drukfeilen, correcties en van zulke klagten, zagen wij de ruimte in *de Nederlander* liever gewijd aan

eenig antwoord op onze menigvuldige vragen, bijv. op die over het tot standbrengend vermogen van het groenianisme;

De sijstematische wederlegging van Dr. Fruin, die beloofd, maar nog steeds achterwege gebleven is;

de verdediging van der Groenianen gedrag om eene wet aan te nemen; welker voordragt was eene *politieke feil:*

die *bezorgdheid* wekt,

verbittert,

teleurstelt, en

wier INTREKKING wordt aanbevolen.

Staten-Generaal.

Eerste-Kamer.

ZITTING VAN WOENSDAG, 7 SEPTEMBER.

Zijn wederom ingekomen 27 adressen tegen en 14 ten voordeele der voordragt, regelende het toezigt op de onderscheidene kerkgenootschappen, welke aan de Commissie voor de verzoekschriften worden verzonden. — Deze brengt, bij monde der heeren V. DAM V. ISSELT en V. D. LEE DE CLERCQ, rapport uit op een overgroot aantal adressen, zoo vóór als tegen de wet, welke adressen ter griffie zullen worden nedergelegd.

Aan de orde van den dag zijn de beraadslagingen over het ontwerp van wet, regelende het toezigt op de onderscheidene kerkgenootschappen.

Z. Exc. de Minister voor de R. Kath. Eeredienst vraagt het woord. — Hij heeft gemeend het woord te moeten voeren, om aan de Vergadering eenige opening te geven nopens zijne volbragte missie te Rome. Toen hij in April de portefeuille aanvaardde, bevond zich het land in een' exceptionelen toestand. In Nederland, waar van oudsher eendragt zetelde, bestonden als het ware twee tegenover elkander staande kampen. Hij constateert alleen dit feit, zonder iemand te beschuldigen. In dien toestand, hij kan het niet verbergen, aanvaardde hij de portefeuille niet dan met huivering en met blijkbaren weerzin. Hij begreep, dat hij, meer dan eenig lid van het kabinet, de rol zou moeten vervullen, van bevrediger en bemiddelaar, en bij voorspelde reeds toen, hoe op hem, met de beste bedoelingen bezield, het spreekwoord zou worden toegepast, dat de bevrediger van beide zijden last lijdt.

Die voorspelling is in allen deele beantwoord geworden. Van de eene zijde is hij wel indirect, maar vrij duidelijk beschuldigd geworden, dat hij de Katholijke belangen, welke hij in het kabinet moest vertegenwoordigen, of had verloochend, of althans verwaarloosd. Aan den anderen kant is vrij duidelijk zijne staatkundige eerlijkheid in verdenking gebragt. Het valt zoo gemakkelijk, zegt Z. Exc., op de afwezigen een steen te werpen. Hij hoopt die blaam van zich af te werpen. De *eerste* beschuldiging kan in de volgende woorden te zamen gevat worden. De Minister LIGHTENVELT heeft, blijkens de verklaring van den Minister van Buitenl. Zaken, te Rome niet onderhandeld. De Minister LIGHTENVELT heeft dus zijn post verlaten, en is dus een plaisir-reisje naar Rome gaan doen.

De Minister van Buitenl. Zaken heeft waarheid gesproken, dat hij, spreker, naar Rome was gezonden, opdat de Paus geen' verkeerden indruk nopens het aanhangige ontwerp zou erlangen. De minister had meer kunnen zeggen; de voorzigtigheid en de staatkunde verbood dit echter. Wie eenigzins meer met de diplomatie bekend is, weet, dat bij buitengewone zendingen, vooral wanneer zij van zoo teedere aangelegenheid zijn, naast de openbare en aangekondigde instructiën, nog andere zijn. Het is met deze haast meest gesteld als met een *post-scriptum* van een' brief, dat die eigenlijk de hoofdzaak uitmaken. De voorzigtigheid verbood den minister, van die andere instructiën te reppen. Ook hij, Spr., zal ze niet mededeelen. Hij wil alleen dit gevraagd hebben: kan eene Regering, zonder bepaald te onderhandelen, eene andere Regering niet polsen en de kennis uitlokken wat, in een gegeven geval, die Regering zal doen, en tevens doen kennen wat zij zelve, in dat gegeven geval, voornemens is te doen?

Dit is niet bepaald onderhandelen over een verdrag of tractaat, zulke aanraking met eene andere Regering heeft alleen ten doel, het vertrouwen tusschen beide Regeringen gemakkelijker te maken, d. i., de toenadering mogelijk te maken en te bevorderen. In dien zin moet des Ministers zending naar Rome worden verklaard, en stelt zij geen hindernis voor den vrijen gang, of belemmert zij de handelingen der Regering en der wetg. magt. Dit alleen kon ZExc. als man van eer verklaren, dat zijne zending niet zonder vrucht is geweest, ter bereiking van het gewenschte doel, toenadering en wegneming der spanning tusschen de beide Regeringen, waarvan het gevolg is ook wegneming der spanning hier te lande.

Gewis zal niemand onbescheiden in deze openbare vergadering vragen: „Welke woorden heeft de Koning tot u, „vóór uw vertrek gesproken, en welk antwoord heeft de „Paus u gegeven." Hij zou daarop alleen moeten antwoorden, dat die woorden en dat antwoord getuigen van zelfstandige waardigheid en aan de zucht van toenadering en van verdraagzaamheid der beide souvereinen. Dat antwoord zou welligt velen niet bevredigen, maar de bescheidenheid en de staatkunde zouden hem beletten, hieromtrent meer te zeggen. Alleen de toekomst kan en zal bewijzen, dat zijne zending een goed doel had, en dat zij niet geheel vruchteloos is geweest.

Eene andere beschuldiging heeft Z. Exc. gedurende zijne afwezigheid getroffen. Men heeft gezegd, de minister LIGHTENVELT was tegen de wet: als eerlijk man had hij zijne demissie moeten nemen, in plaats van zich te moeten verwijderen. Z. Exc. zal rond voor zijne meening uitkomen. Hij heeft zich van den aanvang verklaard tegen het beginsel van het toezigt op de kerkgenootschappen, bij eene wet te regelen, en ook de tegenwoordige wet heeft hij tot het laatste toe bestreden: Wat is er echter geheurd? De Ministers en de Koning achtten bepaald eene buitengewone zending naar Rome noodig. Spr. begreep toen, en doet dit nog, dat de woorden van art. 55 Gwt. (de Koning heeft het opperbestuur der buitenlandsche betrekkingen) geen ijdele klank behoord te zijn. Die zending lachte Z. Exc. niet toe. Voor zijne gezondheid behoefde hij er, vooral in dit saizoen, niet te gaan. Hij was dan ook de eenige vreemdeling in Rome. Het besluit zijner benoeming dagteekent van den 18 Julij, en hij vertrok eerst den 29. Daaruit blijkt, dat hij niet met veel lust en voortvarendheid de zending aanvaardde.

De waarheid is, dat hij aan den uitdrukkelijken wil des Konings persoonlijk gemeend heeft te moeten gehoorzamen. Maar, zegt men, ge hadt in allen gevalle uw ontslag moeten aanbieden. Z. Exc. antwoordt hierop met te vragen, wie of weet wat er tusschen den Koning en zijne Ministers is voorgevallen. Aan een vorig Minister heeft men wel verweten, dat hem het ontslag als zedelijke dwang was opgelegd. Bovendien, aan de wet zijn, tot aan het vertrek van Z. Exc., voortdurend wijzigingen aangebragt: ook na zijn vertrek zijn er nog veranderingen in gekomen.

Hij heeft, met te gehoorzamen aan den Koning, geenszins de belangen der Katholijken ten offer gebragt, omdat hij bedongen heeft dat, gedurende zijne afwezendheid, voor de interimaire waarneming zijner portefeuille door een Katholijk, zou gezorgd worden. Die belofte is door het Ministerie zooveel dit in hetzelve lag, nagekomen. Is het de schuld dier Ministers, is het des Spr. schuld, dat er geen Katholijk gevonden is, die dat *interim* heeft willen aanvaarden? Is het zijne schuld, dat in geene der beide Kamers eenig Katholijk lid van de commissie van rapporteurs over het aanhangige ontwerp heeft willen wezen? Dit bewijst alleen den exceptionelen toestand van het tegenwoordig oogenblik. Spr. heeft zich afgevraagd, of het voor hem op dit oogenblik raadzaam is, de belangen der Katholijken niet in het kabinet te vertegenwoordigen?

Hij gelooft dit niet. Hij heeft voor zich de bewustheid, die belangen met meer klem en volharding te verdedigen, dan zij die hem bestrijden. Hij meent nog, door in het kabinet te blijven, de waarachtige belangen van Koning, vaderland en van de Katholijken te dienen. Hij meent, te goeder trouw, aan de goede zaak een offer te moeten brengen, door zijne portefeuille te behouden. Hij zal de woorden van een voornaam publicist tot de zijne maken, dat de staatsman niet alleen eene bepaalde kwestie moet zien, maar verder dient te gaan en het algemeen belang in het oog houden. Dit nu is zijn standpunt.

Hij zal in de wet berusten, zoo zij door de Kamer wordt aangenomen. Hij zal haar niet verdedigen: 1° omdat hij daartegen nog bedenkingen heeft; 2° omdat de wet door de Regering als eene politieke wordt beschouwd, waarvan de verdediging meer eigenaardig bij den Minister van Justitie behoort. Wordt de wet aangenomen, dan zal Spr. tot de uitvoering in een' milden, verdraagzamen zin medewerken. Indien nu, na deze openhartige verklaring, iemand nog aan zijne staatkundige eerlijkheid twijfelt (hetgeen hij niet gelooft), welnu hij formulere zijne gedachte, en Spr. zal zich verdedigen.

De heer BLANKENHEYM betreurde het te moeten spreken over eene wet, die een stouten greep had gedaan in de dierbaarste belangen van elken staatsburger, en daarom vooral zeide hij den heer LIGHTENVELT dank voor diens openhartige verklaring, dat hij was *tegen* het beginsel. Die verklaring zou, Spr. was er van overtuigd, de zedelijke kracht van die wet nog helpen verzwakken. Teven ontbrak aan de wet eenigen waarborg van ministriële verantwoordelijkheid, daar de regeringsstukken collectief waren geteekend; en het nu bleek dat er geene volkomene overeenstemming heerschte bij de ministers.

Na de beweging, die aanleiding tot de wet had gegeven, te hebben nagegaan, toonde de Spr. aan, dat zij tot niets anders zou leiden dan tot verdere ondermijning der eendragt. De vrees, de drift en de hartstogten waren de raadslieden geweest, die tot deze wet hebben medegewerkt; de Eerste Kamer behoorde zoodanige raadslieden van zich af te wijzen. Terwijl dus de wet, in plaats van te bevredigen, slechts zou medewerken tot de verhooging der spanning, zag de Spr. bovendien in hare vaststelling nog eene ongrondwettigheid. Gedachtig aan de spreuk der Vaderen „Eendragt maakt magt," en uit liefde voor Vaderland en Koning zou hij stemmen *tegen* de wet.

De heer BEERENBROEK schetste in krachtige trekken, hoe de beweging, de aanleiding tot deze wet, eigenlijk was uitgegaan van hen, die, tegen de herziening der Grondwet van 1848, gewoon geweest zijnde de vruchten te plukken van den arbeid des volks, gaarne elke gelegenheid aangrijpen, om een Ministerie omver te werpen, dat hun in den weg stond, om van lieverlede weder tot een vorigen staat van zaken te geraken.

De wet, waarover hij thans moest oordeelen, was naar zijne overtuiging in strijd met de letter en den geest der grondwet. Bovendien was zij het gevolg van eene politieke feil van het nieuwe Ministerie, daar dat Ministerie in stede van zich boven de beweging te plaatsen, zich door haar had laten medeslepen. Hij beschouwde de wet voorts als de eerste, betreurenswaardige stap tot vele andere maatregelen tot inkrimping der grondwettige vrijheden; en op het stuk zelf van het onderwerp der godsdienst voorzag hij bij latere gelegenheid, nog nadere voorschriften, zoodra men slechts werkelijk en open zal durven uitkomen waarvoor men thans nog allerlei voorwendsels zoekt om te bedekken.

De goede trouw tegenover eene andere mogendheid zag hij niet minder in deze wet geschonden, en tot staving van dat gevoelen ging de Spr., na al wat onder het vorig Ministerie ten aanzien van de organisatie was voorgevallen en wat het tegen woordige te dien opzigte had gedaan.

De Spr. eindigde met te verklaren, dat hij zou stemmen *tegen* de wet; omdat die wet was de concessie aan eene partij, vol godsdienst haat en vooroordeel; omdat de wet was willekeurig, preventief en retroactief.

De heer INSINGER verklaarde zich *vóór* de wet. De toestand, waarin men zich bevond, was, naar zijne meening, hoofdzakelijk ontstaan door *misverstand*. Welke soort van misverstand dit was, verklaarde de Spr. niet; maar *deze* wet was, naar Spr. meening, uitnemend geschikt, om dat misverstand op te heffen. Zich geheel vereenigende met het gevoelen van den heer BOSSCHA, lid van de Tweede Kamer, dat eene politieke greep door de curie van Rome was gedaan in het staatsgezag van het vaderland, kon alleen deze wet rust en vrede schenken! Reeds nu was de godsdiensthaat ontstoken in kleine kringen; reeds nu had de Spr. hooren vragen, welke religie de domestieken beleden, van welke religie deze of gene winkelier was; men moest waken, dat dit zaad niet tot de hooge kringen werd overgeplant en daartoe zou deze wet bij uitstek kunnen dienen!

De heer VAN RHEMEN VAN RHEMENSHUIZEN verklaarde zich mede vóór de wet: want hij zag daarin eene regtmatige bevrediging voor billijke eischen.

Drie punten vooral werden door den Spr. behandeld.

Vooreerst regtvaardigde hij zijne stem, door te verklaren, [illegible] dat hij nimmer zich door godsdienstige meeningen had laten leiden, en dat zijn gedrag en zijne handelingen steeds waren gekenmerkt door groote onpartijdigheid.

Ten tweede, dat hij de wet aannam, om ook te strekken tot wapen tegen de Protestantsche kerk, wier kennelijke strekking om zich hier te lande boven den Staat te verheffen, door hem ten sterkste werd afgekeurd.

Ten derde dat hij, ofschoon in politieke denkwijze niet overeenkomende met het vorige Ministerie, betreurde, dat dit Ministerie om *deze zaak* was gevallen; want dat het mannen van onmiskenbaar talent had geteld, en dat onder anderen het departement van binnenlandsche zaken met zoo veel klem en kracht, met zoo veel talent en orde was beheerd geworden, als in ons Vaderland sedert 1815 geen voorbeeld bestaan had.

De Heer SASSE VAN YSSELT verklaarde zich *tegen* de wet en schetste met waardigheid en klem, hoe het de roeping der Eerste Kamer was, om zonder partijschap te oordeelen. In de aanneming zag hij de bekrachtiging van dat schromelijk misbruik, dat sedert den laatsten tijd van het woord *godsdienst* was gemaakt.

De heer VAN RYCKEVORSEL trad in eene zeer breedvoerige bestrijding van de wet. Hij deed o. a. helder uitkomen, hoe nu nog slechts de geheele strijd was beperkt tot het *beginsel* der wet, en hoe de heer LIGHTENVELD die strijd deelde. Zonder bitterheid, en met weglating van elke nevenzaak, de wet beoordeelende, achtte hij eene wet met de Grondwet overeen te brengen, maar *deze* wet strijdig althans stellig met den geest der Grondwet.

Men had gezegd, dat de wet slechts behoorde te zijn een nationaal protest. Maar als de natie behoorde te protesteren, dan was dit de taak der Regering, niet die der Wetgevende Magt. De wet zou bevrediging aanbrengen? Ook dat ontkent hij. Voor de rust en orde was zij niet noodzakelijk; want de Regering had middelen genoeg, om, als zij 't slechts wilde, rustverstoorders tot hun pligt te brengen.

Zeer juist schetste de Spr. de ongenoegzaamheid der bevrediging, door deze wet aan de protestantsche dweepers geschonken; en als hij daarentegen zag, dat die wet de R. C. zou verbitteren, dan kan hij niet tot de overtuiging komen, dat de wet was noodzakelijk of doeltreffend, of dat zij de orde en rust in Nederland zou bevorderen. Integendeel hij verwachtte dit veeleer van de afstemming.

De heeren DE BRUIJN en VAN SWINDEREN verklaarden zich tegen de wet op gelijksoortige gronden, als vorige Sprekers dat hadden gedaan. De heer PASPOORT VAN GRIJPSKERKEN zou vóór stemmen, nadat hij Tromp en De Ruyter uit hunne graven had doen oprijzen, om over de vernedering, aan het Vaderland aangedaan, in zoo grooten spijt en hartzeer uit te barsten, dat zij zich in hunne graven moesten omkeeren.

keeren!

De heer VAN DAM — wij behoeven het niet te zeggen — was vóór de wet. Meer dan ooit handhaafde hij nu zijn roem van te zijn de meest onverdraagzame christen in Nederland; die niettemin het meest van verdraagzame woordenpraal overvloeide.

Na eene tirade over al hetgeen hij *niet* zou zeggen (ofschoon hij dat alles zeide); na de verklaring dat hij zich schamen zou over de regering, over de Tweede Kamer, over de Eerste Kamer, over zich zelve en wij weten al niet over wie almeer, *wanneer* in deze wet iets onverdraagzaams schuilde; na een allerbespottelijksten uitval op die «*schandbladen*», die durfden beweren, dat de beweging was kunstmatig, dat *de Fakkel* en het *Goudsch Kronijkske* niet waren de *Crême* van alle dagbladen, en waarbij de geestige toastendrinker ook een geestigen kwinkslag maakte op ons Blad — na al deze verklaringen, verklaarde de heer VAN DAM, dat hij de beweging noemde een *mouvement spontané*.

Na aldus bot gevierd te hebben aan Fakkeliaansche hatelijkheden herinnerde zich de heer VAN DAM dat hij was lid van de Eerste Kamer; vraagde excuus over hetgeen hij had gesproken en beloofde nu, gelijk hij bij het adres had gedaan, gematigd te spreken en bedaard, zooals het een lid van de Eerste Kamer eigenlijk betaamt.

Maar beloven en doen zijn tweeërlei verschillende dingen. Nauwelijks beloofd, of de heer VAN DAM had zijne belofte alweder vergeten. De wet, zeide hij, zou vrede en rust aanbrengen; maar de verwerping zou het gevolg hebben; dat de protestanten hun *eigen regters* zouden wezen, *dat zij het brood zouden ontnemen* aan de Catholijken!!!

Waardige vertegenwoordiger der Fakelianen! *Uw* roem is gevestigd voor altijd! Maar wij, wij haasten ons, reeds nu in naam van het protestantisme, dat gij bezoedelt, te protesteren, en ver van de protestanten af te werpen de smet, die gij hen hebt aangewreven, door te beweren, dat zij, bij verwerping van de wet, hunne R. C. landgenooten zouden laten uithongeren!

De heer VAN EYSINGA zou *tegen* de wet stemmen; hij achtte zich daartoe als Staatsburger, als Vertegenwoordiger van het geheele Nederlandsche volk verpligt. De wet was eene *partijwet*; en tot het tot stand brengen daarvan kon hij zich niet leenen. De Grondwet schonk aan de protestanten genoegzame waarborgen; en zij die meer verlangden toonden slechts, dat zij twijfelden aan de kracht hunner beginselen.

Wanneer hij de wet toetste aan het algemeen belang, dan moest hij verklaren, dat hij van de aanneming gewigtige gevolge vreesde; want in stede van te bevredigen zou zij op nieuw verbitteren. Met volle overtuiging zou hij stemmen *tegen* de wet.

De heer ANDRINGA DE KEMPENAER is daarentegen vóór de wet, en zegt, dat, indien de Koning verklaart, dat de bevolking geschokt is in haar nationaal gevoel, dat zulks dan niet mag ter zijde geschoven worden. Spr. gaat de aanleiding van de wet na, en vindt niet dat zij met de Gwt. strijdt. Hij zoekt daarin vergeefs ongepaste bemoeijenis met of inmenging op het kerkelijk gebied, en opregte Katholijken hebben hem verzekerd, dat er niets strijdigs in is met de vrijheid van godsdienst. Als hij nu de overtuiging heeft, dat deze wet de gemoederen zal bedaren, vindt hij geen vrijheid zich daartegen te verklaren.

De heer LOTSY heeft zich voor het ontwerp verklaard. Het treedt volstrekt niet in het wezen der godsdienst. De geest der grondwetsherziening van 1848, laat wel, degelijke vaststelling van zoodanige wet toe. Hij vertrouwt, dat de uitvoering der wet op zoodanige wijs zal kunnen plaats hebben, dat van die uitvoering niets zal behooren te worden bemerkt.

De heer CREMERS verklaart zich tegen de wet, als ongrondwettig, als onstaatkundig en strijdig met de vrijheid van godsdienst.

Morgen ten 11 ure voortzetting der beraadslagingen.

Buitenland.

FRANKRIJK.

Men houdt zich hier te lande nog steeds met de zaak der granen bezig, doch algemeen is men meer gerustgesteld. De prijsvermindering houdt op de meeste markten aan en alles doet een spoedig einde aan de moeijelijkheid van deze voorzien. Hier en daar is de prijs 4 of 5 fr. lager dan eenige dagen geleden.

De *Moniteur* van den 6 behelst eene mededeeling over het vraagstuk der levensmiddelen. Het blad spreekt bepaaldelijk tegen, dat de regering er op uit zou zijn, inkoopen van granen te doen, met andere woorden handel te drijven.

De uitslag van den oogst voegt het regeringsblad er bij, is nog niet volkomen bekend, doch de regering is verzekerd, dat het te kort, dat er op mogt bestaan, alleen door den onbelemmerden handel zal kunnen worden aangevuld. De regering komt slechts tusschen beide om de hindernissen weg te nemen en als 't ware hulp te bieden.

Bovendien behelst de *Moniteur* nog twee bevelschriften, bij het eerste waarvan alle scheepvaartregten worden opgeheven, voor den vervoer van granen op de rivieren en kanalen, waar geene concessiën voor bijzondere compagniën bestaan; bij het andere bevelschrift wordt bepaald, dat de maatschappijen van spoorwegen, die hare tarieven zullen verlagen voor het vervoer derzelfde levensmiddelen, weder kunnen verhoogen, zonder den daartoe anders gestelden termijn af te wachten.

— De algemeene raden hebben nagenoeg allerwege in de departementen hunne werkzaamheden geëindigd, nadat zij maar weinige zittingen daaraan besteed hadden. Die raden hebben zich louter met plaatselijke aangelegenheden bezig gehouden; algemeene, staatkundige belangen zijn daarin niet ter sprake gebragt. Verscheiden raden hebben den wensch uitgedrukt, dat een aanzienlijke prijs mogt worden uitgeschreven aan dengeen, die een afdoend middel tegen de ziekte in de druiven mogt ontdekken, welke in Frankrijk en elders zoo vele verwoestingen aanrigt.

BELGIE.

Twee belangrijke verzamelingen van geleerden uit verschillende landen zijn thans te Brussel bijeengeroepen. De eerste is die wegens de weer- en scheepvaartkunde, welke hare werkzaamheden reeds begonnen heeft. De heer Maury, de president, heeft onder anderen te kennen gegeven, dat het wel voor de eerste maal is, dat de vertegenwoordigers van zoo vele zeemogendheden tot een wetenschappelijk doel vereenigd zijn; zoo dat zij werkelijk een vredescongres uitmaken.

De vereeniging voor de statistiek zal nog veel talrijker zijn.

— De daling van de graanprijzen houdt hier te lande aan; zaturdag werd te Namen tarwe gedaan tot 35 fr. en rogge tot 20 fr. Te Dendermonde is de prijs 5 franken lager dan verleden week. Te Luik en Kortrijk evenzeer prijsvermindering.

ZWITSERLAND.

De Bondsregering heeft, strijdig met het gevoelen der beide kamers, het geschil van Oostenrijk over de Kapucijner geestelijken in Tessino als van kantonnalen aard beschouwd, en de hoop op eene spoedige regeling daarvan zeer verlevendigd.

ITALIE.

Men meldt uit Ravenna, dat aldaar op nieuw een aanslag tegen het leven van den legaat dier stad, Mgr. Rivarola, gesmeed is, welke echter gelukkig is afgekeerd. Bijzonderheden omtrent een en ander heeft men nog niet ontvangen.

OOSTENRIJK.

Men spreekt voortdurend van de scheiding der twee departementen van het ministerie van finantien en dat van den koophandel, die thans in handen van den ridder von Baumgartner vereenigd zijn. Die minister zou de portefeuille van finantien behouden, en de heer van Gheringer met die van koophandel worden belast.

TURKIJE.

Men vleit zich steeds allerwege dat de wijzigingen door de Porte in de nota van de Weener conferentie voorgeslagen, geen bezwaar bij den Keizer van Rusland zullen vinden. Men wacht met elk oogenblik per telegraaf de beslissing in dezen uit Petersburg; zij kan thans reeds te Berlijn zijn aangekomen.

NOORD-AMERIKA.

Er zijn berigten uit New-York tot den 24 Augustus. De heer C. Spence was, in plaats van den heer Marsh, tot gezant te Konstantinopel benoemd. Men ziet dat bijkans voor alle diplomatische betrekkingen der Ver. Staten nieuwe gezanten zijn benoemd; alleen in die van Frankrijk bleef nog te voorzien.

De tijdingen uit Californie van 1 Sept. luiden zeer gunstig. Het schip, dat ze had medegebragt had voor 1,124,953 dollars aan goudstof aan boord. Te Santa Cruz waren nieuwe goudlagen ontdekt.

ZUID-AMERIKA.

Volgens tijdingen uit Mexiko van den 15 Julij was het land rustig. Generaal Santa Anna ging voort met het nemen van dictatoriale maatregelen; voor 't overige scheen hij den handel te willen bevorderen.

Binnenland.

's Gravenhage, 7 September.

Bij Besluit van den den 31 Augustus is de gemeente Tiel als betalings-kantoor bij invoer langs de Waal, opengesteld.

Bij Besluit van den 31 Augustus is Geertruidenberg als losplaats voor steenkolen, bij invoer langs den Rhijn en de Maas, opengesteld.

Z. M. heeft aan jhr. J. H. van Lijnden van Lunenburg, op verzoek, eervol ontslag verleend als dijkgraaf van den Lekdijk Bovendams, provincie Utrecht, onder dankbetuiging voor de vele en gewigtige diensten door hem gedurende eene zeer groote reeks van jaren, als hoogheemraad, en sedert 1815 als dijkgraaf van den Lekdijk Bovendams bewezen.

De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft aan den heer D. G. van Huls, te Lobith, een uitstel van zes maanden verleend tot het in werking brengen der stoombootdienst tot vervoer van reizigers en goederen van Arnhem op Cleve en tusschenplaatsen op Nederlandsch grondgebied, heen en terug, waarvoor hem concessie werd bewilligd bij beschikking van 2 Februarij 1853, welk uitstel gerekend wordt te zijn ingegaan met den 2den Augustus 1853.

Men berigt ons, dat de indeeling van het aartsbisdom van Utrecht, door ons uit het *Journal du Limbourg* overgenomen, niet dezer dagen heeft plaats gehad, maar dat dit reeds in de maand Mei jl. is geschied.

Men verneemt met genoegen, dat van wege den minister van oorlog dezer dagen maatregelen van voorzorg voor het leger zijn genomen, tegen eene mogelijke uitbarsting hier te lande van de Aziatische cholera en wel bepaaldelijk om de militairen gerust te stellen, ten einde alle ontijdige vrees of ongerustheid te voorkomen.

Eergisteren morgen ten 10 ure is men begonnen het vergelijkend examen af te nemen van de sollicitanten voor de betrekking van leerling-telegrafist. Het getal personen, dat zich had aangemeld bedroeg 58, waarvan een 6tal niet is verschenen. Het examen bepaalde zich op Dingsdag tot de voordering in de fransche, hoogduitsche en nederlandsche talen en in de algebra en duurde tot des avonds 8¼ ure. Gisteren werd dat onderzoek voortgezet in de meet- en rekenkunde, de Engelsche taal, enz.; het examen zal heden nog worden voortgezet.

Op voordragt van den Minister van Binnenl. Zaken heeft de Koning goedgekeurd, dat het paleis op het Plein alhier, vroeger door Z. M. bewoond, worde bestemd voor de plaatsing van het Rijksarchief.

Naar men meldt zou de schout-bij-nacht J. F. W. Bouricius, directeur en komm. der Marine te Willemsoord thans komm. van het Ned. eskader in de Middellandsche zee, ter vervanging van den schout-bij-nacht van der Plaat tot directeur en komm. der Marine in onze overzeesche bezittingen worden benoemd.

Men verneemt, dat de stad Dordrecht ter gelegenheid van de vergadering van het hoofdbestuur en de leden der Hollandsche maatschappij van landbouw en de tentoonstelling van landbouwkundige voorwerpen, in het begin van October te houden, door Z. M. den Koning zal worden bezocht.

* In de residentie is aangekomen en aan het *Hotel de l'Europe* afgestapt de generaal-majoor Baron Langenau, minister van het Oostenrijksche hof bij dat van Zweden en Noorwegen.

* Gisteren avond werd door het muzijkkorps van de dienstdoende schutterij der residentie, met fakkellicht, eene serenade gebragt aan Jhr. H. P. F. Hooft, die onlangs tot majoor bij de schutterij bevorderd is. Nadat Heeren officieren van het onder bevel van den nieuwen majoor staande bataillon, hunne opwachting bij hem gemaakt hadden, kwamen ook de majoor Mr. A. van der Goes, met de officieren van het 1ste bataillon, en vervolgens de luit.-kolonel, kommandant, om den nieuw benoemde met de hem opgedragene eervolle betrekking geluk te wenschen. Eene zeer talrijke menigte woonde deze serenade bij.

* Ged. St. der Provincie Zuidholland, in aanmerking nemende dat het geopperde denkbeeld, of door het invoeren eener Provinciale belasting op het vee niet een fonds zoude kunnen worden daargesteld, waaruit het bestaan der geadmitteerde veeartsen in deze Provincie zoude worden verzekerd en door vermeerdering van het getal daarvan, de doelmatige geneeskundige behandeling van het vee zoude kunnen worden bevorderd; hebben goedgevonden, bij resolutie van 30 Augustus jl., burg. en weth. der gemeenten in deze Provincie uit te noodigen, hun gevoelen aan deze vergadering kenbaar te maken, of en in hoeverre het wenschelijk zou kunnen worden geacht, om door de invoering eener matige Prov. belasting op het vee, in het belang van den veestapel, ook bij het ontstaan van besmettelijke ziekten, het voortdurend bestaan van de Rijks-veeartsen in dit gewest te bestendigen, dáár waar het vereischt wordt hen een genoegzaam bestaan te verschaffen, en zoo noodig, aan de dienst meerdere uitbreiding te geven, wordende Burgem. en Weth. uitgenoodigd, hun gevoelen dienaangaande vóór den 20en September aanst., aan deze vergadering kenbaar te maken.

* Ged. Staten van de Provincie Zuidholland, gezien de missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van den 24sten Augustus jl., n°. 133 (2e afd.) betreffende de strekking en toepassing van art. 21, n°. 16, 25, der wet van den 3den October 1843 (Stbl. n°. 47), met betrekking tot het zegel der exemplaren van de gemeente-rekening, die in het archief der gemeente en in dat der provincie bewaard worden, hebben goedgevonden, bij resolutie van 30 Augustus Il., aan de ge-

meentebesturen in de provincie Zuidholland kennis te geven, dat de Minister van Binnenl. Zaken, na overleg met zijnen ambtgenoot voor de financiën, bij opgemelde circulaire, het gevoelen heeft medegedeeld, dat, vermits art. 27, A, n°. 25 der wet van den 3en Oct. 1843 (Stbl. n°. 47) van zegel vrijstelt de minuten of originalen der rekeningen en verantwoordingen van ontvangers van plaatselijke besturen, voor zoo verre zij onder die besturen blijven berusten en niet strekken tot ontlasting van den rekenpligtige, die vrijstelling op de gemeente-rekeningen toepasselijk is, daar niet deze stukken, maar het besluit van Ged. Staten in art. 122 der gemeentewet bedoeld, ter ontlasting van den rekenpligtigen ambtenaar moet strekken.

---

* Gedep. Staten van Zuidholland hebben bepaald, dat de herstemming, ter verkiezing van een lid der Prov. Staten, ter vervanging van den heer Mr. J. S. Lotzij, in het hoofd-kiesdistrict Dordrecht zal plaats hebben op Donderdag, den 15 September aanst.; de herstemming moet geschieden tusschen de heeren Mr. P. Blussé van Oud-Alblas en Mr. J. W. J. Jantzon van Erffrenten van Babylonien-broek.

---

* In de zitting van den gemeenteraad alhier, van gisteren, zijn tot wethouders benoemd de heeren de Witte van Citters en de Sonnaville, bij herkiezing, en Mr. H. baron Collot d'Escury, in plaats van wijlen Jhr. Mr. J. C. de Jonge. In die zitting heeft de raad goedgunstig beschikt op een adres van Mooiman, te Scheveningen, tot het in erfpacht bekomen van een stuk duingrond, nabij den vuurtoren, ten einde aldaar eene scheepwerf te bouwen.

▽ Uit Meppel schrijft men: Maandag den 29 Aug. zijn reeds de geloofsbrieven onderzocht en goedgekeurd van de drie herkozene raadsleden, Tonchens, Giel en A. Roelink benevens van het nieuw benoemde lid de Jonge. In de vergadering van heden Dingsdag den 6 Sept. hebben de vier benoemde leden de vereischte eeden afgelegd en zitting genomen.

— Op voorstel van den voorzitter is in plaats van den heer Tonchens, die heden weder als lid van den raad zitting genomen heeft, eene keuze gedaan als wethouder. Gemelde heer is met 5 van de 7 stemmen der tegenwoordig zijnde raadsleden herbenoemd en met 6 van de 7 tot ambtenaar van den burgerlijken stand. Hij heeft de vergadering voor de herkiezing als wethouder zijnen dank betuigd en verklaard beide betrekkingen te zullen aannemen.

— Het reglement en tarief van het marktschuitenveer tusschen Meppel en Zuidwolde, is door den raad van Zuidwolde goedgekeurd, zooals zij door den raad van Meppel zijn ontworpen. De goedkeuring daarvan zal nu van HH. Gedep. Staten worden gevraagd.

— Door den raad is op voordragt van den burgemeester aan den benoemden korporaal van de nachtwacht tevens dienstdoende als policie-bediende een jaarwedde toegekend van *f* 200 behalve de benoodigde kleeding en equipementstukken.

— Het raadslid A. Raelink heeft een schriftelijk voorstel ingediend om met de gemeentebesturen van Hoogeveen, Ruinen, Beilen en Assen in overleg te treden omtrent den aanleg van een kunstweg uit die, van den geprojecteerden straatweg van Meppel naar Ruinerwold langs Ruinen en Beilen naar Aseen met eene zijtak naar Pesde, gemeente Ruinen naar Hoogeveen. Dit voorstel is in handen eener commissie gesteld om te dienen ter fine van rapport.

▽ Uit Hulst wordt ons van den 5den geschreven: In den afgeloopen nacht is in de woning van den Heer N. Verdurmen alhier, die buiten de stad op zijne buitenplaats *Tivolie* verblijf houdt, een stoute diefstal gepleegd. Zonder dat ergens eenig spoor van braak zigtbaar is, hebben de dieven, denkelijk door valsche sleutels zich den weg tot de kamers van den heer V. weten te banen, en hebben uit eene kast eene som van *f* 2820 in stukken van vijf francs mede genomen. Ook eenen ring met diamanten steenen wordt vermist. De regterlijke magt doet al haar best om de schuldigen op te sporen.

Op den 5den dezer is op de scheepstimmerwerf van den heer F. Smit, te Kinderdijk, kiel en steven gerigt voor een ijzeren barkschip, *de Maas*, groot 350 last, bestemd voor de groote vaart, voor rekening van de heeren C. Balguerie en Comp. te Rotterdam.

Gisteren is op de werf *de Lelie*, van den scheepsbouwmeester G. Lindeman, te Schiedam, de kiel gelegd van een barkschip *Vrede* genaamd, groot 250 lasten, bestemd voor de groote vaart, voor rekening van de heeren IJzermans en van der Drift, te Vlaardingen.

Den 31 Augustus is van de werf van den scheepsbouwmeester van der Werff, te Appingadam, te water gelaten de schooner *St. Willebrordus*, groot 85 lasten, te voeren door kapt. H. G. Boekhout, voor rekening van den heer J. H. Rottinghuis, te Delfzijl. Daarna is de kiel gelegd van een schooner brik, groot 100 lasten, te noemen *Nijverheid*, te voeren door kapt. A. Metus, voor dezelfde rekening.

Volgens opgave van het Ministerie van Finantien is aan de verschillende kantoren van 's Rijks accijnsen over de maand Augustus jl. ontvangen aan suiker-accijns in hoofdsom, opcenten en zegel een bedrag van zeven en zeventig duizend zes honderd negentig gulden, een en twintig en een halve cent.

---

* In de vijvers op het Huis ten Bosch zijn reeds, op last des konings even als op het Loo, bakken aangelegd, bestemd voor de kunstmatige vischteelt. Men gaat steeds voort die te voltooijen.

---

§§ Schiedam, 6 September. In de zitting van den gemeenteraad van heden, is de heer Mr. K. A. Poortman, op nieuw tot wethouder benoemd.

Burg. en Weth. dezer stad, gezien het berigt van de plaatselijke commissie van geneeskundig toevoorzigt alhier, van 2 dezer, waarbij de aandacht wordt gevestigd op de zeer aanzienlijke hoeveelheid van pruimen of zoogenaamde kroosjes, die van elders alhier worden ingebragt en voor een zeer geringen prijs verkocht worden, met verdere te kennen geving, dat het gebruik dier vrucht, in groote mate, hoogst schadelijk voor de gezondheid is, hebben den 5 dezer dat berigt ter kennis van de ingezetenen gebragt, en willen hen tevens, uit hoofde van het hoogstnadeelige daarin voor de gezondheid gelegen, gewaarschuwd hebben, om zich te onthouden van het overvloedig gebruik der bovengenoemde vruchten, en in het algemeen aan allerlei zuur of onrijp ooft. (*Maasbode*).

Ingezonden Stukken.

Tranen aan het groene deel der Kamer.

Zoo rust gij eindlijk, *groene* scharen,
Geboren uit 't April-geloei,
Na 't zaaijen van zoo veel gevaren,
Na 't smeden van den kerkwetsboei.
Uw woordenvloed dreigt Tiber's zoomen,
En 't landvolk, treurende om dien vloed,
Brengt u, helaas! geen dankbren groet,
[illegible]
Gij, die op Rome's onmagt smaalt,
Op „ waarheid „ boogt, met „ kracht „ komt prijken,
Maar op één woord vreest te bezwijken,
Uit Rome's hoogte neêrgedaald.

Ook ik heb onbewolkte dagen
In deze Kamer doorgebragt,
En warm heeft mij het hart geslagen
Bij 't heil der Natie toegedacht.
De *vrijheid* straalde in deze woning,
Verheerlijkt door de liefde en trouw,
Het *regt* gold in dit schoon gebouw
Van Neêrlands volk en Neêrlands Koning,
Toen allen, rood noch groen of geel,
Met kracht voor *aller* regten spraken,
Voor godsdienstvrijheid bleven waken,
En dankten voor 't grondwettig deel.

En nu.... ik kan mijn haren tellen,
Maar wie telt uwer listental?
Eer keert de Rijn weêr tot zijn wellen,
Eer men ze grondig kennen zal.
Die listen, die ten tweeden male
De kroon ontscheurden aan ons hoofd,
'k Heb, Donker! steeds aan u geloofd,
Maar zal, zoo lang ik adem hale,
Mij wachten voor uw [illegible] en trouw,
Die wisselen met 't belang der dagen, —
En ach! het valt ons zwaar te dragen
Dien naren last van dwang en rouw.

Ach! te Utrecht, waar de woeste golven
U, groenen, wachten in haar schoot,
Daar werd den *vrede* een graf gedolven,
Daar zwoer men 't *regt* een wreeden dood.
Daar kwam zich stout uw eerzucht mengen
In d'opgestuwden driften-vloed,
Daar dorst ge in driesten overmoed
De tweedragt voor den Troon te brengen,
De Vorst te mengen in den strijd....
Weent, Muzen! weent, gij vrede-boden,
En brengt ter vierschaar van de goden,
Die daad van onverdraagzaamheid!

Doemt ook de wet, die deze ons baarde,
Die rampen meêvoert in haar schoot,
Eer ze onheil uitstort over de aarde,
Ontfermend tot een vroegen dood!
Zij dreigt veel grieven op te graven,
Zij wordt een bron van godsdiensttwist,
Waar slechts de ruwe kracht beslist,
Die zwakken doemt tot nietge slaven;
(Dat men haar nooit ontworpen had'!)
Zij wil de liefdeleer ontwijden,
't Vereende volk in secten scheiden
En dooden Neêrlands grootsten schat.

Noemt, groenen, haar een wet uit Eden,
Die driftig achteruit wilt gaan,
Ik wensch behoedzaam voort te treden
Op de eeuwge en heilge vrijheidsbaan,
En denkt: „ gij hebt nog niets gewonnen,
„ Al is de wet er door gesloofd,
„ Want weldra straalt u boven 't hoofd
„ Het licht van vele Bisschops-zonnen;
„ En rolt deez' wet geweldig voort,
„ Dan wordt ze vrijheids lijkgesteente,
„ Dan drukt ze ook eerlang *uw* gebeente,
„ Daar zij ook *uwe* vrijheid moordt. „

A.— M.

Mijnheer de Redacteur!

De dagbladen vermelden verontrustende bijzonderhe[illegible] omtrent den toestand der troepen in het kamp; het g[illegible] zieken is aanmerkelijk.

Mij dunkt de reden is niet ver te zoeken. Die toest[illegible] is een natuurlijk gevolg van eene dwaze quasi-moraal[illegible] quasi-philanthropie onzer dagen.

Men verplaatst menschen, die aan het stadsleven gew[illegible] zijn, eensklaps naar buiten, voor het meerendeel in [illegible] ander gedeelte van ons land, op een geheel anderen gr[illegible] Hunne levenswijze wordt geheel anders dan gewoon[illegible] Daarbij komt in den aanvang eene allerongunstigste we[illegible] gesteldheid. En om nu toch vooral niets te verzuimen, [illegible] die geweldige verandering, die reeds op zich zelve z[illegible] een gewigtigen invloed op het gestel moet uitoefenen, [illegible] sterker te maken, ontneemt men den soldaat iets wat [illegible] hem in ons land in het algemeen, en vooral in een ka[illegible] zoo noodig is, den jenever, om hem slappe koffij en [illegible] bier in de plaats te geven. Het is of men het er op toe[illegible] onze « dapperen », al kan men ze niet door vijandelijk l[illegible] doen sneven, dan toch op eene andere wijze bloot te stel[illegible] aan het gevaar, om het tijdelijke met het eeuwige te [illegible]wisselen.

Dat de generaal Duijcker eene inquisitoriale dago[illegible] geeft, is voor zijne verantwoording; maar dat heeren o[illegible]cieren van gezondheid hunne stem niet verheffen, waar[illegible] de gezondheid en misschien het leven van zoo velen o[illegible] landgenooten geldt, is mij onbegrijpelijk.

Met de plaatsing dezer regelen verpligt UEd.

6 September 1853. *Een' bestendigen lezer.*

Advertentiën.

Prijs-Courant der Effecten.

AMSTERDAM, 7 September 1853.

Nederland.	Pct.	
Ned.W.Schuld.	2 1/2	63 3/16 5/16 1/8
Dito Certificat. .	3	76 1/2
Dito Dito . .	4	95 3/8 1/2 3/8
O. I. Leening. .	4	95 3/8
Amort. Syndic.	3 1/2	
Hand.-Maats. .	4 1/2	
Belgie.		
Certificaten. . .	2 1/2	
D° *Rothschild* .	2 1/2	52 3/8
Frankrijk.		
Obligatiën . . .	3	
Spanje.		
Nieuwe	1	22 15/16 23
Dito Buitenl. .	3	47 1/2
D° Binnenl. 6/m.	3	43 1/8 43
Bew. Sp. Com.		6 5/16
Amort. Schuld.		
Portugal.		
Londen nieuwe.	5	40 3/16 1/4 3/16
Dito uitgest . .	4	

Rusland.	Pct.	
Hope 1798/1816	5	108 7/8
Dito 1828/1829	5	
Cert. 1831/1833	5	98
Dito Dito	4 1/2	
Dito *Hope* . . .	4	93 1/2
Dito *Stieglitz* .	4	92 1/4
Dito dito 5e Ser.	4	
Inschr. Assig. .	6	
Certific. dito. .	6	
Polen.		
Obligatiën . . .	4	86 15/16
Oostenrijk.		
Metalliek . . .	5	81 3/16
Dito bet. Amst.	5	95 1/8
Dito letter B. .	5	95 1/8
Dito 1847 . . .	2 1/2	
Dito 1851/1852	2 1/2	42 7/16

Braz. bij Roths. p. s. 500 5 pct. $98\frac{5}{8}$; Mex. Onb. [illegible] Gren. te Lond. Uitg. $9\frac{9}{16}$, $\frac{11}{16}$; Ecuador $4\frac{1}{16}$, $\frac{1}{8}$.

Bij flaauwe stemming leverde de markt heden niets bel[illegible]rijks op.

FRANKFORT, Dingsdag, 6 Sept. 5 pct. Metal. [illegible] Loten fl. 250 127; Bank-aktiën 1525; 3 pct. Spanje [illegible] 1 pct. dito $23\frac{1}{4}$; Wissel op Weenen $109\frac{1}{4}$.

De Oostenrijksche fondsen hebben nagenoeg niet [illegible]rieerd; de Spaansche, vooral de 3 pcts., waren will[illegible] wissel op Weenen lager.

LONDEN, Dingsdag 6 September. Consols op t. [illegible] $\frac{3}{8}$; Mexico $26\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{2}$; Mexico $26\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{2}$; Gren. 2 pct. [illegible] $23\frac{1}{4}$; dito Uitg. $9\frac{3}{4}$ à 10; Port. 3 pct. $44\frac{3}{4}$ à 45; [illegible] 1 pct. 23 à $23\frac{1}{4}$; dito Certific. $6\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{2}$.

PARIJS, Dingsdag 6 September. Fr. $24\frac{1}{2}$ pct. op [illegible] dito 3 pct. op t. 78.90; Spanje binn. 3 pct. 42[illegible] 1 pct. $22\frac{3}{4}$; N. Metall. 97; Piemont 97.50.

WEENEN, Dingsdag 6 September. Metal. 1852 [illegible] $94\frac{1}{4}$; dito lett. B. $108\frac{1}{4}$ Lot. van fl. 250 $138\frac{1}{8}$; Lon[illegible] $98\frac{1}{2}$; Bankactiën 1382; Zilver 9; wiss. Londen [illegible] Parijs $129\frac{3}{8}$.

MADRID, Zaturdag 3 September. Spanje 3 p[illegible] dito nieuwe 1 pct. $23\frac{3}{4}$; Certific. $3\frac{3}{4}$.

Bij JOH. NOMAN EN ZOON, te 's Graven[illegible]